

de gulke putten: heidereservaat in een bosrijke omgeving

De bossen van Blauwhuis – Sint Pietersveld vroeger en nu.

Langs de dreven van de Wingense bossen groeien veel soorten met namen die het beeld oproepen van de uitgestrekte Kempense heidevlakten. Spreekt men soms niet van het *Kempisch gedeelte van Vlaanderen*?

Toch is men erg verbaasd als men hoort dat op het einde van de 18e eeuw hier nog onmetelijke heidevelden lagen, slechts doorsneden door enkele onverharde wegen. Deze heide, het *Bulskampveld* (ook Bisschopveld genoemd), strekt zich uit op een zone met arme zandbodem van Beernem tot Aalter. De ondiepe valleien werden afgedamd tot vijvers die de vrijdagse vis leverden, de heide zelf diende als weidegrond.

De zandleembodems meer naar het zuiden waren reeds vroeg ontgonnen en hebben nooit heide gedragen, er waren wel meer bossen dan nu het geval is. De randen van het Bulskamp-

veld, op iets betere bodems waren in 1777 (Ferrariskaart) al grotendeels bebost.

Tussen 1777 en 1830 is het Bulskampveld ontgonnen. De vijvers werden drooggelegd, de heiden bebost en de randbebossing werd geroid en in akkerland omgezet. In die tijd gebeurde dit uiteraard allemaal met handwerk en kunstmest bestond nog niet. Men liet overal brede bermen waar de koeien gewacht werden en een kudde schapen langs trok. De loofbossen werden als hakhout beheerd en waren veel lichtrijker dan nu.

De planten uit de heide konden zich op de schrale, voedselarme bermen goed handhaven. Met de opkomst van de kunstmest werden ze echter teruggedrongen naar de bosdreven. Hier zijn ze de laatste jaren sterk achteruitgegaan omdat deze bossen veel donkerder geworden zijn: het hakhout wordt niet meer gekapt, dennen zijn door sparren vervangen. Recent zijn veel bossen

geroid of zwaar gehavend door villabouw en zomerhuisjes. De waterwinning, tenslotte, heeft er voor gezorgd dat permanent oppervlaktewater zeldzaam werd en wat van waterlopen of poelen overbleef is dikwijls vervuild of wordt gedempt.

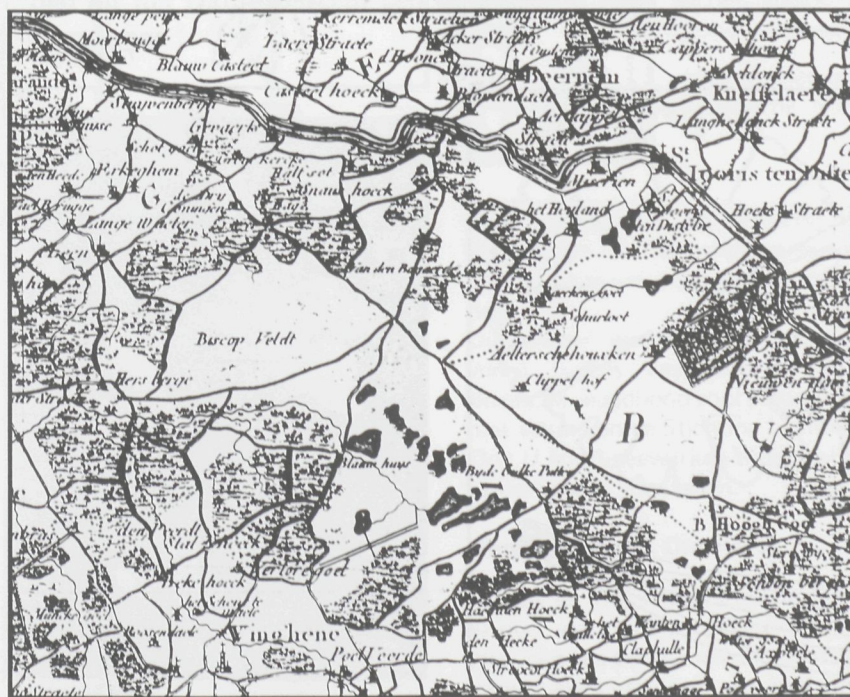
Een natuurreservaat aan de rand van de bossen.

Op de Ferrariskaart liggen bij het Veldkapelleken een aantal visvijvers met de naam *Gulke Putten*. Na de ontginning zijn deze vijvers niet meer terug te vinden, het toponym geraakte in onbruik en verdween.

In 1927 koopt de RTT hier een groot domein waar de installaties voor overzeese verbindingen moeten komen. Voor het onderhoud van de antennes zijn veel paden nodig, het struikgewas mag niet te hoog worden: de lichtminnende heideplanten kunnen zich sterk uitbreiden.

In het begin van de zestiger jaren wordt

De Gulke Putten en omgeving omstreeks het jaar 1780.

Het "Gulke Putten" reservaat

grootte : 14 ha

eigenaar : R.T.T.

beheer : Belgische Natuur- en Vogelreservaten, Vautierstraat, 31, 1040 Brussel. tel. 02/6483746.

Conservator : Herman Stieperaere, Waterstraat, 24A, 8030 Beernem.

toegang : enkel tijdens geleide bezoeken: worden aangekondigd in "Natuurreservaten", contactblad van de vereniging. Duur 1/2 dag, laarzen zijn noodzakelijk. Personen of groepen die het reservaat op andere data willen bezoeken dienen contact op te nemen met de conservator.

beheerswerken : U kan meewerken bij het vele kap- en maaiwerk: contacteer de conservator of kom naar een der werkdagen.

helaas het grootste gedeelte van het domein in ontginning gegeven. Het is nu slechte landbouwgrond, de natuur zou er direct haar rechten hernemen als ze daartoe de kans kreeg. Er bleven nochtans enige stukken gespaard en enkele andere konden van de landbouwers overgenomen worden : zo ontstond vanaf 1970 een reservaat dat genoemd werd naar de verdwenen visvijvers.

Er komen nog veel levensgemeenschappen voor die een idee geven van de vroegere rijkdom van het Bulskampveld. Dat ze zich hier konden handhaven is een gevolg van de activiteiten van de RTT; men hield wel veel plekken open door kapping of maaien maar er werd niet gemest. Al deze levensgemeenschappen worden bij bemesting verdrongen door krachtige groeiende planten.

Met deze menselijke factor kan men nochtans niet alles verklaren, er is meer. Het terrein bevindt zich op de overgang van de zandgronden naar het zandleemgebied, waardoor een grote variatie aan bodemsoorten aanwezig is. Veel van de zeldzamere heideplanten groeien op de iets rijkere bodems, deze werden uiteraard eerst ontgonnen ... Daarenboven ligt het in een brede ondiepe depressie die begint op het St.-Pietersveld en uitwigt naar de vallei van de Blauwhuisbeek. Hierdoor is er een hoge grondwaterstand, het water komt plaatselijk zelf aan de oppervlakte en er zijn slotjes waar het voedselarme grondwater slechts gedurende de droogste zomermaanden niet stroomt.

Flora en vegetatie.

Het grootste gedeelte van het reservaat wordt ingenomen door hakhout dat nu al bijna twintig jaar niet meer werd gekapt. De overheerstende boomsoorten zijn er Zomereik en Ruwe Berk, plaatselijk overheerst de Ratelpopulier. In de struiklaag is door enkele radicale kappingen het Canadees Krentenboompje gaan overheersen. In het voorjaar staat deze struik prachtig te bloeien maar deze exoot verstikt door zijn donkere schaduw en dik strooiselpakket alle andere planten.

Op de *open plekken* groeien bosplanten van zure niet te voedselarme bossen, Valse Salie, Guldenroede, Dalkruid, Rivinusviooltje, op iets vochtiger plekken ook Veelbloemige Salamonszegel. Van nature zou hier veel Beuk moeten groeien, van deze kappevoelige soort komen inderdaad enkele jonge exemplaren voor.

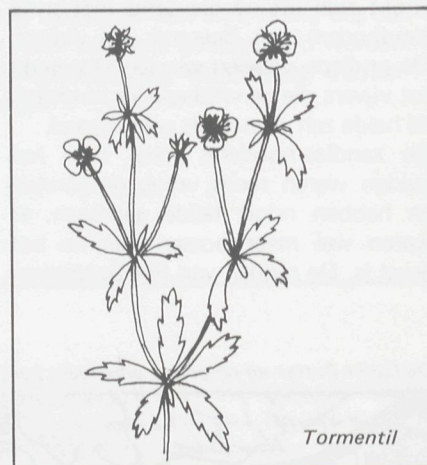
Naar de beek toe, helaas met vuil rioleringswater, komen vochtige stukken voor. De hier aangeplante Grauwe Els heeft de oorspronkelijke voedselarme bodem sterk verrijkt. Op de *paden* vindt men grasvegetaties met Hondsviooltje, Tandjesgras, Mannetjesereprijs, Blauwe Knoop, Struikheide en veel orchideeën, waarvan Keveorchis en Breedbladige Wespenorchis wel de bekendste zijn. Op een heel soortenrijk stukje vinden we Geelhartje en Zee-groene Zegge, twee soorten die normaal in kalkrijke gebieden groeien.

Een *drassig perceel* herbergt veel ty-

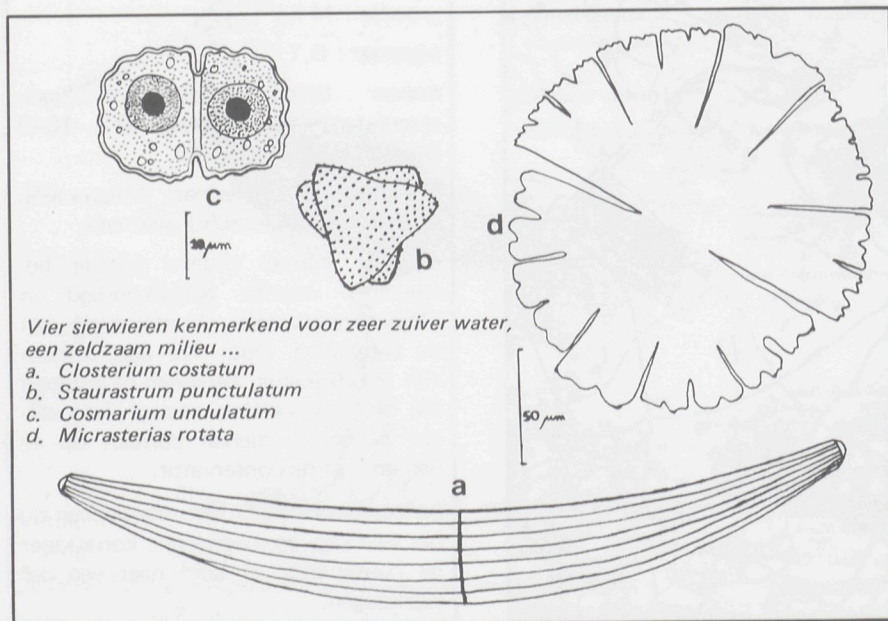

Rivinus' viooltje

pische planten van de natte heide : Ronde- en Kleine Zonnedauw, Dopheide, Heidkartelblad, Beenbreek, Veelbloemige Veldbis, Veenpluis, Tweener-vige Zegge, Veelstengelige Waterbies, Gevlekte Orchis, Gagel. Deze soorten groeien er zowel in vochtige en natte heide, waarin Dopheide of Struikheide

Tormentil

Vier sierwieren kenmerkend voor zeer zuiver water, een zeldzaam milieu ...

- a. *Closterium costatum*
- b. *Staurostrum punctulatum*
- c. *Cosmarium undulatum*
- d. *Micrasterias rotata*

Heidekartelblad

overheersen, als in soortenrijk schraal hooiland met veel Pijpestrootje en Veldbies. In een ondiep slootje met stromend water groeien Egelboterbloem, Klein Glidkruid en Duizendknoopfonteinkruid. Het water is er relatief voedselarm en daardoor zeer rijk aan microscopisch kleine algen waaronder veel zeldzame sierwieren.

Fauna.

Het reservaat is vooral rijk aan *kleine zangers* die zich in het struikgewas goed kunnen verschuilen: Fitis, Roodborst, Heggemus, Merel, Zanglijster, Zwartkopgrasmus, Tuinfluiter, Tjiftjaf, ... Aan de bosranden en in de heidegedeelten broeden Geelgors, Boompieper, Kneu en Grasmus. Van de zeldzame soorten noemen we Nachtegaal, Wielewaal en Barmsijs. In de grazige gedeelten broedt er naast enkele Kievit, wellicht ook de Leeuwerik. In de winter is het er eerder stil. Toch jaagt men er geregeld de Houtsnip op of kan men er Sperwer, Buizerd of Torenvalk zien. Ransuilen overwinteren dikwijls in het hakhout.

Zoogdieren komen talrijk voor: Konijn, Haas en Egel zijn niet moeilijk te zien. Af en toe steekt een Bunzing vlug het pad over, ook de Wezel komt veel voor. Van de kleinere zoogdieren komen onder andere Dwergmuis, Rosse Woelmuis, Bosmuis en Dwergspitsmuis voor.

Door de vele poelen en slootjes heeft het terrein een rijke *herpetofauna*: Kleine-, Vinpoot- en Alpenwatersalamander, Bruine- en Groene Kikker en Gewone Pad. Ook zitten er veel Levendbarende Hagedissen, verhalen over Hazelwormen konden nog niet bevestigd worden.

Beheer: ook u kan eraan meehelpen

Zoals geschetst is de mens een zeer belangrijke factor geweest bij het tot standkomen van de interessante vegetaties in het reservaat. Wordt er niet meer gekapt en gemaaid dan groeien de paden en heidevlekjes vlug dicht tot bos en verdwijnen de vele zeldzaamheden.

Daarom moet elk jaar weer hard gewerkt worden. In het hakhout wordt nu stelselmatig het krentenboompje gekapt. We hopen zo de inheemse soorten zoals Zomereik, Berk en Ratelpopulier te bevorderen. De percelen Grauwe Els blijken reeds twee jaar

Natuurbeheer ... door schape en mens.

na kapping zo sterk teruggegroeid te zijn dat ze een waar paradijs vormen voor zangvogels.

In het perceel natte heide wordt elk jaar een stuk gemaaid en het schrale hooi afgevoerd. De greppels moeten er regelmatig opgehouden worden met het oog op het behoud van de specifieke flora. In de dichte pijpestrootjesvegetatie worden zoden gestoken; op de blootkomende bodem kan de heide zich sterk uitbreiden.

Toch is het op veel punten reeds zo dat veel van het harde werk vooral een gevolg is van de kleine oppervlakte van de terreinen die verloren liggen in een sterk bemeste omgeving. De vegetatie groeit hierdoor weliger en maaien mag niet nagelaten worden. Een *bufferzone* voor deze unieke vegetaties is een noodzaak. Dan kan, na enige tientallen jaren onderbreking, de natuur weer heersen in het RTT-domein.

Vermelden we nog dat op een stuk van 2 hectaren geëxperimenteerd wordt met *schapebegrazing*. Deze dieren moeten er de grasvegetaties open houden en de heide uitbreiden ten koste van de krentenboompjes. Nu, na twee jaar, is al gebleken dat ze hierbij zeker in het begin moeten geholpen worden: veel struikgewas moet weggekapt worden.

Dit beheer wordt grotendeels uitgevoerd tijdens werkkampen van de Belgische Jeugdbond voor Natuurstudie met steun van de Stichting Leefmilieu. Ook U kunt meewerken tijdens winterse werkdagen voor leden.

Wetenschappelijk Onderzoek.

Vanuit de Rijksuniversiteit te Gent is al heel wat onderzoek verricht in het reservaat. Zo poogt men door herhaalde vegetatiebeschrijvingen en het maken

van detailkaarten veranderingen in de begroeiing op te sporen. Op deze manier kan nauwkeurig nagegaan worden of het beheer wel goede vruchten afwerpt. Ook wordt nu een onderzoek gedaan naar de waterkwaliteit en de microscopische kleine wiertjes in de slootjes en poelen van het perceel venige heide.

De zoölogen bestuderen, bijvoorbeeld, de verschillende keversoorten die de schapemest afbreken en onderdelven. Ook voor amateurs zijn er mogelijkheden, zo heeft men nu reeds acht jaar alle zangposten in het hakhout ingetekend. Op die manier kan een idee verkregen worden van het aantal broedvogels.

Diegenen die in het reservaat wetenschappelijke waarnemingen willen verrichten moeten vooral een toelating vragen aan de conservator. Vanzelfsprekend mogen hierbij de natuurwaarden niet geschaad worden.

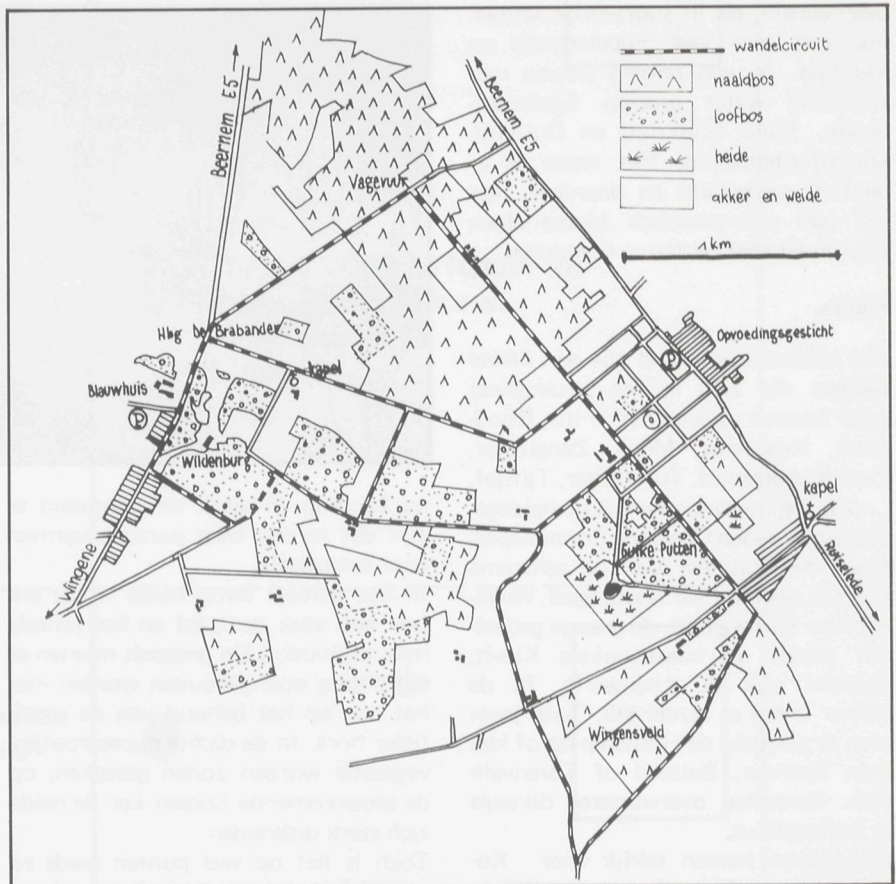
Een wandeling.

Gelegen aan de rand van het bosgebied dat zich op het oude Bulskampveld uitstrekt is hier nog volop gelegenheid mooie wandelingen te maken. Op het kaartje zijn de mooiste wandelingen aangeduid. Als U even met de schaal rekening houdt kunt U zelf de voor U of Uw gezin beste wandeling uitstippen.

Langs de wegranden zult U ongetwijfeld Struikheide, Tormentil of Valse Salie vinden. Op verschillende plaatsen groeit Brem en de grijsgroene stekende Gaspeldoorn die oppervlakkig wel wat op de Brem lijkt. In de bosranden slingert Wilde Kamperfoelie zich langs stammen van struiken en jonge bomen omhoog. Met een grassprietje kan men de honing uit de geurige bloemen zuigen!

De belangrijkste inheemse boomsoorten zijn Zomereik en Berk. Heel dikwijls is echter Amerikaanse Eik of Tamme Kastanje geplant. Het zal bij de wandeling echter vlug opvallen dat al heel veel naaldhout werd aangeplant. Vroeger vooral dennen (met de lange naalden per twee bij elkaar) recent vooral sparren (met korte, alleenstaande naalden) of lork die 's winters zijn naalden laat vallen. De imposante beuken die hier veel langs de dreven staan hebben sterk geleden van de afwisseling van natte en droge zomers, veel beuken zijn afgestorven.

In dit oud heidegebied stonden vroeger

uiteraard vrijwel geen gebouwen. Het oudste is het **Blauwhuis** dat dateert uit de 17e eeuw. Het kasteel **Wildenburg**, met het park is pas in de 18e eeuw aangelegd. De kapel langs de baan van Wildenburg naar het Opvoedingsgesticht staat op de plaats waar de

kasteelheer door een stroper werd neergeschoten. Het aloude veldkappelletje op het kruispunt van de baan naar Ruiselede met de baan naar Maria-Aalter werd na een wegwitbreiding herbouwd. Een steen herdenkt er de velen die destijds uit deze arme streek wegtrokken naar Amerika. De oude gebouwen van het opvoedingsgesticht en de Belradioclub zijn fraaie voorbeelden van de 19e eeuwse zakelijke bouwstijl.

Toch willen wij er op wijzen dat dit landschap hoe langer hoe meer uigehold wordt. Veel vogels hebben uitgestrekte rustige bossen nodig om tot broeden te komen, denk aan Buizerd, Wespandief en Boomvalk die alle de laatste jaren nog in de streek gebroed hebben. In de villa-verkaveling te Hertserge of de zomerhuisjesbossen bij Hoeve Degruytere zullen ze nooit meer komen, ook het Provinciaal domein Bulskampveld is wel te onrustig.

U bent in deze streek welkom, eerbiedig echter de planten, de bossen en de rust.

Herman Stieperaere
Leerstoel voor Morfologie, Systematiek en Oecologie der Planten
K.L. Ledeganckstraat 35, 9000 Gent.

Kasteel Wildenburg.

Dit artikel is een uittreksel uit het mei-nummer 1979 van "Natuurreservaten", het contactblad van "De Belgische Natuur- en Vogelreservaten v.z.w.", Vautierstraat 31, 1040 Brussel